

IRODALOM

FOLYÓIRATCIKKEK

DRIBE, M.: *Migration of rural families in 19th century southern Sweden. A longitudinal analysis of local migration patterns.* (Vidéki családok vándorlása a 19. századi Dél-Svédországban. A helyi vándorlás jellegének longitudinális elemzése.) *History of the Family*, 2003/2. 247–265. p.

A korábbi nézetekkel szemben, miszerint az iparosodás előtti társadalmak statikusak voltak, az újabb kutatások nagymértékű vándorlásra mutatnak rá. A vándorlás kisebb távolságra terjedt ki és egész családokat is érintett, amint azt több európai országban is kimutatták. Az egész család vándorlását egészen más tényezők motiválják, mint az egyedülálló városokba vagy a tengerentúlra való vándorlását. A vizsgált dél-svédországi területen kisbirtokos parasztok, a királyi vagy nemesi birtokok bérlői és földnélküliek éltek. A vizsgált időszak 1829-től 1866-ig terjedt. A mikroszintű longitudinális vizsgálat adatainak forrásai többfélék: családrekonstrukció, adóívek, földnyilvántartás, egyházi anyakönyvek.

A családok vándorlása nagyjából egyházközségen és 15 kilométeres távolságon belül játszódott le, és csak 3–4 százalékban irányult városokba. Az elvándorlók fele valamilyen szolgáltatást vállalva vándorolt, aminek az ideje 1–2 év volt. Az elvándorlók 5–10 százalékát viszont családok tették ki. Az elvándorló házaspárok zöme fiatal, 30 év alatti volt. Idővel a vándorlás távolsága nőtt, és többen voltak a más egyházközségbe vándorlók.

A kis távolságra történő vándorlás azt jelzi, hogy annak oka nem a bérkülönbség, a foglalkoztatási lehetőségek eltérő volta vagy a népesség növekedése. Az igazi ok az lehetett, hogy az érintettek saját gazdaság megszerzésével kívántak javítani a helyzetükön, amit a szerző karrier motívumnak nevez. Az iparosodás előtti közösségekben már olyan mértékű társadalmi és gazdasági rétegződés (lásd gazdák, bérlők, földnélküliek) alakult ki, ami ezt számottevő tényezővé tette. Másik oldalról a munkalehetőség elvesztése, a földbirtokossal való ellentét kialakulása vagy a gazdasági helyzet helyi romlása váltotta ki az elvándorlást. Utóbbi inkább a nagyobb távolságra történő vándorlást támogatta.

A vándorlásban érintetteket vizsgálva a család társadalmi státusza lehetett meghatározó: a földdel bírók érthetően kevésbé mobilok, mint a földnélküliek és a vidéki kézművesek. A helyben kialakult kapcsolatok rendszere, a kiterjedt rokonság és baráti kör csökkentette az érintettek mobilitását. A család szerkezete ugyancsak szerepet játszhatott, mivel a nagyobb családoknak főként nagyobb távolságra való vándorlása több költséggel járt. A vándorlási hajlandóságban a családon belül kialakult eltartottság mértéke, a „fogyasztók” és a „termelők” aránya további alakító tényező lehetett. Azok a családok, ahol több volt az eltartott, csak jobb feltételek reményében indulhattak útnak, mint az aktív háztartások. Ilyen szempontból a gyerekek és idősek arányát is érdemes figyelembe venni. A több idős személy a családi élet kezdeti vagy végső szakaszára, míg a több gyermek a ciklus közepére a jellemző. Az utóbbi családok általában mobilabbak, legalábbis ami a rövid távú vándorlást illeti.

A vándorlást befolyásoló tényezőket tartalmazó modell-vizsgálattal a szerző az egyes tényezők hatásának mértékét és a tényezők közti kölcsönhatást is számszerűsítette. Végső megállapítása az, hogy az iparosodás előtti társadalmakban a vándorlás az élet természetese és fontos részét képezte.

Sz. K.

KAA, van de D.J.: International migration in the demographic balancing equation of late modern societies. (A nemzetközi vándorlás a késői modern társadalmak demográfiai mérlegében.) Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft, 2003/2–4. 171–181. p.

A vendégmunkások befogadását kezdetben pusztán gazdasági okok, nevezetesen a képzetlen munkaerő hiánya motiválta. A lépés hosszú távú következményeit, azt, hogy a vendégek maradni fognak, alábecsülték. Amikor kiderült, hogy maradnak, és családtagjaikat is áttelepítik, ez negatív érzelmeket váltott ki a befogadó országok közvéleményében, és a bevándorlást korlátozni próbálták. A fejlődő országokban kiépülő piacgazdaság, mivel függ a szeszélyes külső piacoktól, időről időre a vendégmunkások tömegét tudja kibocsátani. A fejlett országokban magasabb bérek és az ottani társadalombiztosítási rendszer nagy vonzóerőt jelent számukra.

A fejlett országokban az alacsony termékenység, a népesség elöregedése és a munkaerőpiacra belépő fiatalok csökkenő száma gyakran olyan állásokban is munkaerőhiányhoz vezet, mint az ápolónők és az általános iskolai tanárok. A felborult demográfiai egyensúly kedvezőtlen gazdasági hatását a bevándorlás nyilvánvalóan segíthet mérsékelni. Végül mindkét oldal nyerhet: a fejlődő országból érkező vendégmunkás családja kiegészítő jövedelemforráshoz jut, a befogadó fejlett ország munkaerőpiacán pedig megjelennek a hazai munkaerő számára nem vonzó állásra aspirálók.

Az ENSZ 2003-ban közreadott népesség-előrejelzése szerint, a jelenlegi tendenciák fennmaradása mellett Európa népessége 2050-re 130 millióval, közel egyötödével csökken. A medián életkor eközben 38 évről 50 évre emelkedne. Az előrejelzés közepes változata szerint, ami a jelenlegi termékenység növekedésével, a várható élettartam meghosszabbodásával és változatlan mértékű bevándorlással számol, a népesség csökkenése kevésbé drámai, de a népesség elöregedése így is számottevő: a 65 év felettiek aránya a 2000-ben 15 százalékról 2050-re 28 százalékra nőhet. A határok lezárása a bevándorlók előtt még jobban kibilientené az egyensúlyából a demográfiai mérleget. Olaszország és Németország népessége például egy fél évszázad alatt egynegyedével is csökkenhet. Fel kell ismerni, hogy a globalizáció mozgékony munkaerőt teremt, az európai országok pedig egy nem tömeges bevándorlással mérsékelhetik a népességszökkenés és az elöregedés társadalmi hatásait. A helyzet, teszi mindjárt hozzá a szerző, nem egyértelmű és nem könnyen kezelhető.

Amint azt az ENSZ népesség-előrejelzése mutatja, illuzórikus az olyan célkitűzés, mint akár a népességszám, akár az egyes korcsoportok közti arányok változatlanul tartása. Az ehhez szükséges mértékű bevándorlás egyszerűen kezelhetetlen lenne. A megfelelő bevándorlási politika kialakításához például szolgálhat a hagyományosan befogadó Ausztrália és Kanada gyakorlata. Itt olyanokat fogadnak be, akik hajlandók és képesek is pozitív értelemben hozzájárulni a befogadó ország társadalmához, és annak társadalombiztosítási rendszere nem kerül veszélybe. Mindenképpen szembe kell nézni a bevándorlóknak a befogadó ország társadalmába való integrációja várható nehézségeivel.

Sz. K.

COLEMAN, D.: Mass migration and population change. (Tömeges vándorlás és a népesség változása.) Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft, 2003/2–4. 183–215. p.

A dolgozat a nemzetközi vándorlásnak napjaink fejlett társadalmaira gyakorolt demográfiai hatását tárgyalja: a népességszám változását valamint a népesség kor szerinti és etnikai összetételének alakulását. A jelenség az 1980-as évekig inkább a szociológusok és a közgazdászok, mintsem a demográfusok érdeklődését keltette fel. Az információáramlás, a közle-

kedés és mindenekelőtt az emberi jogok területén bekövetkezett változások hatására napjaink egyik égető kérdésévé vált a bevándorlás. Az EU országokban az Amszterdami szerződés a kormányközi megállapodások köréből közvetlenül Brüsszel hatáskörébe emelte a bevándorlás és a menedékjog kérdését. Az Európában élő muszlim és ázsiai közösségeket nem csak a családintegráció, hanem a hagyományokat folytatandó az anyaországból házasságkötés céljából érkező újabb bevándorlók is növelik. Mindamelllett az illegális bevándorlás is számottevő.

Nyugat-Európában a külföldön születettek száma 2000-ben közel 19 millió volt, több mint a népesség 10 százaléka. A bevándorlás egyes nyugat-európai országokban nagyobb mértékű, mint a természetes szaporodás, míg máshol többé-kevésbé kiegyenlíti, vagy legalábbis mérsékli a népességszám különben bekövetkező csökkenését. A bevándorlók fiatalabbak, mint a befogadó ország népessége, és körükben a születési arány is magasabb. Ezek a különbségek idővel csak lassan mérséklődnek: noha a bevándorlók lassan követik a befogadó ország demográfiai trendjeit, az újonnan érkezőknél minden előről indul.

A bevándorlók érthető módon megváltoztatják az országok etnikai összetételét. Ez a hatás tartós vagy időleges lehet, attól függően, hogy a bevándorlók asszimilálódnak, vagy ellenkezőleg, zárt etnikai közösségeket alkotnak. Ilyen vonatkozásban hatásos lehet az ország asszimilációt és a multikulturális sokszínűséget támogató politikája, bár ellenállást is kiválthat a bevándorlók részéről. Az adatok meglehetősen gyérek, és az értékelést a tartalmi, módszerbeli eltérések is nehezítik.

A tartós bevándorlás a kisebbségek számottevő növekedését vetíti előre, tekintettel az előbbiekre. Ez érthetően kiváltotta a társadalom és a politika(formálók) érdeklődését, sőt idegességét. Az a néhány európai ország, amely ilyen előrejelzést készített, a második generációig követi az etnikumokat, ami alábecsüli a várható változások mértékét. Az Egyesült Királyságra vonatkozóan készült előrejelzés 2050-re 5 millió bevándorlóval számol – miközben számuk már 2001-ben elérte a 4 milliót. Egy dániai előrejelzés a külföldiek arányának a jelenlegi 7 százalékról 2020-ig 13 százalékra való emelkedésével számol. A holland statisztikai hivatal által készített előrejelzés 2050-ig a népesség növekedésével számol, és ennek egyharmada a külföldi eredetűek számának emelkedéséből adódhat. Ezek aránya eközben a 2000. évi 9 százalékról 22 százalékra emelkedne. A német előrejelzés a népesség csökkenésével számol, miközben 2050-ig a külföldi származásúak száma megduplázódik, és arányuk 10 százalékról 24 százalékra nő.

Az ENSZ 2000-ben közreadott népesség-előrejelzéséről a bevándorlást tekintve az a szerző véleménye, hogy erősen alábecsült adatokat közöl. Amit abból elfogadhatónak tart az az, hogy kezelhetetlenül nagy mértékű bevándorlásra volna szükség Európában a népesség-csökkenés kivédéséhez.

Sz. K.

AVRAMOV, D.–CÉOQIET, R.: *Economy of time and population policy*. (Időbeosztás és népesedéspolitikai.) Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft, 2003/2–4. 369–402. p.

Az európai országokban a főbb demográfiai folyamatok hasonlóképpen alakulnak: tartósan alacsony a termékenységi arányszám, a népesség elöregszik és egyre többen, főleg nők élnek egyre tovább egyedül. Ezek a tendenciák a munkavégzés, a családi élet, a társadalombiztosítási rendszer és a szociális ellátás átalakítását teszik szükségessé. A szerzők ennél a 21. századra a mindennapokban és az egész élettartamra vonatkozóan kialakult időbeosztás figyelembevételére mutatnak rá.

A pótlási szint alatti termékenységnek több oka van. Az alapvető ok az alacsony kívánt gyermekszám, amit a mai fogamzásgátlók biztosítani is tudnak. Az életszemlélet megváltozása ilyen szempontból az önmegvalósítás más módjainak (lásd személyes karrier, vagyonszerzés) terjedése révén hat a gyermekvállalás ellen. A szociológusok az értékrend változására, az individualizmus és a szekularizáció terjedésére mutatnak rá.

A csökkenő termékenység demográfiai hatásai világosan felismerhetők az egyes európai országokban: ilyen a népesség elöregedése és a népességszám csökkenése. Az utóbbira adott válaszreakciók különbözők. A csökkenő népesség kisebb ökológiai megterhelést jelent a környezetre és a természeti erőforrások iránti igényt is csökkenti – így üdvözlendő is lehet. A csökkenő népesség ugyanakkor gazdasági, kulturális és politikai szempontból egyaránt aggodalomra ad okot.

A bevándorlás még tömeges méretben sem orvosolja a problémát, de csökkentheti azt, olyan áron, hogy más kezelendő problémát teremtsen (lásd idegenellenesség). Az Európába bevándorlók átlagos életkora alig valamivel alacsonyabb, mint a befogadó országok népességéé. A bevándorlók kezdetben magasabb termékenysége hamarosan lecsökken az új környezetük szintjére. Az integráció költségei (beleértve az oktatást, egészségügyet és a lakáshoz juttatást) és a szociális kohézió vagy éppen a szegregáció kérdése csak hosszú távon lesz megítélhető.

Franciaország kivételével egyetlen EU ország sem követ kifejezetten a termékenység növelésére irányuló politikát. Ugyanakkor sokféleképpen támogatják a gyermeknevelést, illetve segítenek, hogy a munkavállalás és a gyereknevelés összeegyeztethető legyen. Az intézkedések hatását általában mérsékelten pozitívnak értékelik, ami a családok által kívánatosnak tekintett és a végül realizálódó gyerekszámot illeti. Abban viszont egyetértenek, hogy az ilyen intézkedések hiányában még alacsonyabb lenne a termékenység szintje.

A szerzők több területen megvalósítandó változásokat látnak szükségesnek. Csökkenteni kell a nemek közti egyenlőtlenségeket, mivel a gyereknevelés nagyobb mértékben jelent terhet és hátrányt a nők, mint a férfiak számára. Mindenekelőtt a munkaerőpiacon kell az egyenlőtlenségeket felszámolni. Az egyenlő bérek, részmunkaidős állások, a munkahelyre való visszatérés biztosítása egyaránt kívánatos cél. A gyereknevelés költségeit társadalmi költségnek is kell tekinteni, ami kellő oktatási, egészségügyi és jóléti politikát igényel. Meg kell teremteni az egyéni és a társadalmi értékek egyensúlyát, hogy az egymást követő generációk valóban egymás helyébe lépjenek. A társadalompolitikának az emberek teljes élettartására való tekintettel kell elosztania a rendelkezésre álló erőforrásokat és megteremteni a szabadidő lehetőségét.

Sz. K.

ORIS, M.: *The history of migration as a chapter in the history of the European rural family: an overview.* (A vándorlás mint az európai vidéki családtörténet egyik fejezete: áttekintés.) *History of the Family*, 2003/2. 187–215. p.

A korábbi idők mobilitásának mértéke és gyakorisága mindmostanáig vitatott kérdés. A vándorlási modellek magyarázó változói (terjeszkedő munkaerőpiac, magasabb életszínvonal) a városokba irányuló vándorlás leírására alkalmasak, de nem magyarázzák meg a vidéki területek közötti vándormozgalmat. Mivel az elvándorlás és az odavándorlás ebben a körben kiegyenlítik egymást, a parasztságot demográfiaiilag stabilnak gondolták. A történeti demográfiában lényeges szerepet játszó családrekonstrukciós módszer éppen ilyen elképzelésen alapult. A mobilitás ugyanakkor összetett demográfiai folyamat, ami többféle szerepet játszik

hat, és különböző formákat ölthet. (Az iparosodás előtti vándormozgalomról számos tanulmány található az interneten: www.ulg.ac.be/hiecosoc/bidh)

A szerző áttekinti az iparosodás előtti Európa országainak vidéki területein élők népmozgalmi adatairól rendelkezésre álló forrásokat, és megkísérli az adatok rendszerbe foglalását. A különböző demográfiai rendszereket az ökotípusok és a társadalmi típusok kategóriájába sorolja. Foglalkozik a részművelést vállaló és a földnélküli zsellér családok vándorlásával, valamint a szolgálatba szegődő fiatalok mobilitásával, családi kapcsolataival és családalapításával. A mezőgazdasági termelés évszakhoz kötöttsége a vándorlásban is jól felismerhető ciklusokat eredményezett. A családszerkezet változatlanul alakult, és a családtagok élete során változáson ment át: hol a családmag volt tipikus, hol az idősekről gondoskodó nagycsalád. A vándormozgalomban a fiúági örökösödés szokása, legalábbis a földdel bírónál, fontos szerepet játszott. A bérleti szerződéseket általában még a családfele életében a legidősebb fiúra ruházták át, ami megint csak meghatározó volt ilyen vonatkozásban, mivel a többi gyereket elvándorlásra készítette. Mindez a házasságkötésben is megjelent: a nyitottság és a zártság egyaránt jelen volt, bár az utóbbi dominált.

A társadalmi változásokat mind a közösség, mind az egyének megpróbálták feldolgozni. Gyakran felerősödött a családon belül a generációk közti ellentét, éppen az új helyzet eltérő megítélése miatt. A változásokkal szembeni ellenállás és az alkalmazkodás közti választást nem demográfiai okok is eldöntötték. A szerző a napóleoni háborúk halálozási csúcsait és az írországi burgonyavészt említi: mindkettő jelentős vándorlási hullámot indított el. Az ipari forradalom elején még nem a városokba irányult a vándorlás, mivel a munkaerő iránti igényt a városi lumpenproletárok köréből is ki lehetett elégíteni. A paraszti életformára az olcsó amerikai gabona európai megjelenése megrendítő csapást jelentett: ez főként Olaszországból indított el tömeges kivándorlást. Az angol földbirtokosok is hozzájárultak a korábbi mezőgazdasági és települési szerkezet megszűnéséhez, amikor birkalegelőkké alakították birtokaikat, lévén, hogy az jobban fizetett, mint a bérleti rendszer.

A szerző szerint a mikroszintű megközelítés, az életutak és a családok dinamikájának vizsgálata kínál lehetőséget arra, hogy megismerjük, miként vezettek a tömeges egyéni akciók a nagyobb rendszerek jobbá vagy rosszabbá válásához.

Sz. K.

VOS, S.–ARLAS, E.: *A note on the living arrangements of elders 1970–2000, with special emphasis on Hispanic subgroup differentials*. (Egy megjegyzés az idősebbek életkörülményeihez 1970 és 2000 között, különös tekintettel a latin-amerikai eredetű alcsoportok különbségeire.) *Population Research and Policy Review*, 2003/22. 91–101. p.

A „latin-amerikai” eléggé mesterséges meghatározás különböző etnikai csoportokra, amelyek közös jellemzője, hogy a fő beszélt nyelv a spanyol. A 2000-es amerikai census ezt a csoportot úgy határozta meg, mint mexikói, Puerto Ricó-i és kubai, valamint egyéb latin-amerikai eredetűeket. Nagyon valószínű, hogy bizonyos csoportok között a csekélynek látszó különbségek jelentős eltéréseket takarnak. Ami egy összetett csoport esetén kis időbeli változásnak tűnik, lehet, hogy nagy változásokat jelent a különböző alcsoportok között.

Az anyagnak az a célja, hogy etnikai különbségeket mutasson ki az idősebbek életkörülményeiben az idődimenzió mentén, külön hangsúllyal a latin-amerikai alcsoportokra.

Közös hiedelem, hogy a latin-amerikaiak család-orientáltabbak, mint más etnikai csoportok az Egyesült Államokban. Különböző módokon kimutatható, hogy a latin-amerikaiak gyakrabban élnek együtt a háztársaikon kívüli rokonokkal, mint a nem latin-amerikai eredetű fehér vagy fekete felnőttek. Például az 1990-es census adatai azt mutatták, hogy a 60 év

feletti idős emberek esetén a latin-amerikaiak 56%-a élt együtt rokonnal, szemben a feketék 44 és a fehérek 21%-ával. Manapság a magánháztartásokban élő idős amerikai emberek vagy egyedül élnek (ha nem házasok) vagy házastársukkal (ha házasok). Míg becslések szerint 1900-ban a házasok 29%-a élt kettesben és a nem házasok 11%-a élt egyedül, 1975-ben ez az arány már 84, ill. 66 % volt. Ma már a kérdés nem az, hogy vajon ez igaz-e, hanem az, hogy miért van így.

Az emberekben korábban volt egy félelem attól, hogy idős korukra szegényházban végzik, ami a munkás családoknak ellenszenves volt, inkább vállalták a többgenerációs együttélést zsúfolt városi környezetben. Gyanítható, hogy a társadalombiztosítás és egyéb nyugdíj változatok megjelenése miatt ma kisebb az igény az együttélésre. Van-e okunk azt remélni, hogy a latin-amerikai eredetű családoknál nem lesz ez a félelem, ha hasonló helyzettel kell szembe nézni?

A censzusok és a folyamatos lakossági felvételek azt mutatják, hogy a latin-amerikai lakosságon belül az alcsoportok százalékos összetétele különbözik az idősebb latin-amerikaiak összetételétől, és az eltérés időben változik.

Az eltérések százalékban kifejezve a következők:

A latin-amerikai eredetű népességben a teljes kubai eredetű lakosság aránya 6% volt 1970-ben és 4% 2000-ben, míg a latin-amerikai eredetű idősök között az idősebb kubai eredetű lakosságnál ez a szám 8 ill. közel 16% volt. A teljes Puerto Ricó-i eredetű lakosság 1970-ben 16%-ot, míg 2000-ben már csak 9%-ot tett ki. Az idősebb Puerto Ricó-i eredetű lakosságnál ez szám 9, ill. 10%. A teljes mexikói eredetű lakosság aránya félről kétharmadra nőtt 1970-től 2000-ig, miközben az idősebbeknél 47%-ról 54%-ra. Mivel sok latin-amerikai fiatal korában vándorolt be az Egyesült Államokba, a korábbi vándorlási hullámok hatásait látjuk a „bennszülött” lakosság öregedésével együtt. A jövő különbözni fog, de nehéz megjósolni, hogy hogyan.

A nem latin-amerikai eredetű fehér idős emberek aránya 28%-ról 36%-ra emelkedett 1970-től 2000-ig, míg a latin-amerikaiaknál mindössze 19%-ról 22%-ra. Mivel a standardizálás ellenőrzése során nem lehetett demográfiai tényezőket kimutatni a különbségekben, azt a következtetést kell levonni, hogy a különbségeknek kulturális gyökerei vannak. Voltak azonban időbeni változások az alcsoportok esetében, különbözőképpen az egyes alcsoportoknál, nagy valószínűséggel az eltérő bevándorlási hullámok következtében.

S. J.

GOODWIN, P.: *African American and European American women's marital well-being.* (Afro-amerikai és európai származású amerikai nők jóléte a házasságban.) *Journal of Marriage and Family*, 2003/3. 550–560.

A tanulmány célja az, hogy megvizsgálja a házassági jólétet az afro-amerikai és az európai származású amerikai nők körében, *Lewisnek* és *Spaniernek* a házasság minőségére vonatkozó elmélete alapján, amely a különböző területeken a házastársak rendelkezésére álló forrásokra koncentrál.

Az *individuális* források közé tartoznak azok a jellemzők, amelyeket az egyén hoz a házasságba, és amelyek jelzik azt a képességét, hogy mennyire tudja sikeresen fenntartani a házasságot. Ilyenek pl. a képzettségi szint, az emocionális egészség és a fizikai egészség. Nincs olyan kutatás, amely azt jelezné, hogy az egyéni források különbözőképpen hatnának a két csoport esetében. Az *interperszonális* források azok a pozitív érzések és attitűdök, amelyek a házastársak közötti interakciók során alakulnak ki. A kutatások szerint azok a házaspárok, akik úgy érzik, egyenlő mértékben profitálnak a házasságból, elégedettebbek,

továbbá a házastárs iránti bizalom is pozitív hatással van a házasság értékelésére. Elképzelhető, hogy a rassz szerinti hovatartozás mérsékli ezeket a hatásokat. Az afro-amerikaiak esetében történelmileg alakult ki a nagyobb bizalmatlanság, még a rabszolgatartás és elnyomás idején. Az afro-amerikai férfiakat megbízhatatlannak és szexuálisan szabadosnak tartják. Ebben az esetben tehát a bizalom kérdése esetleg nagyobb hatással lehet a házasság minőségére, mint az európai amerikaiaknál. A *társadalmi-gazdasági* források, mint például a pozitív kapcsolat a házastárs rokonaival vagy a vallási intézményekkel azért lehet hasznos, mert növeli a házaspár rendelkezésére álló segítő és támogató kapcsolatháló méretét. A gazdasági helyzet szintén hatással lehet a házassági jólétre. A kutatások alapján úgy tűni, ezek a fajta források az afro-amerikai nők házasságára lehetnek nagyobb hatással.

A tanulmány tehát a következő kérdésekre keres választ: 1. Melyek azok a közös illetve egyedi faktorok, amelyek a házasság harmadik évében előrejelzik a házassági jólétet az afro-amerikai és az európai származású amerikai nők esetében? 2. Hogyan hatnak az egyes individuális, interperszonális, valamint társadalmi-gazdasági források a harmadik évben a házassági jólét magyarázatában az egyes csoportok esetén? 3. A rassz szerinti hovatartozás mérsékli-e ezekben a forrásoknak a hatását a házassági jólétre?

Az elemzéshez felhasznált adatok az 1986–1990 közötti éves longitudinális adatfelvételtől származnak, amelyet a Michigani Egyetemen végeztek. A szerző 247 afro-amerikai, illetve európai amerikai nőt kérdezett meg házasságuk harmadik évében.

A házassági jólét (*marital well-being*) fogalma ebben a tanulmányban felöleli a házassággal való elégedettség értékelését, a boldogságot, a stabilitást, a bizonyosságot és a felbontásra vonatkozó gondolatokat. Azért a feleségeket kérdezték, mert a kutatások tanulsága szerint a feleségek válaszai megbízhatóbb előrejelzései a házasság kimenetelének, mint a férj válaszai. Azért a harmadik évben kérdezték a feleségeket, mert a kutatások szerint a házasság harmadik éve kritikus mérőföldkő: a házasság értékelése ekkor változik meg a leginkább drámaian, azután stabil marad a hetedik évig, majd azt követően ismét meredeken csökken.

A regresszioelemzés eredményei megerősítették, hogy vannak olyan források, amelyek közősek mindkét csoport esetében a házassággal való elégedettség előrejelzésében. A közös tényezők között szerepelt az emocionális egészség, a bizalom és az egyenlőség. Ahogyan az várható volt, az emocionális egészség és a férj iránti bizalom pozitív kapcsolatban áll a házassággal való elégedettséggel mindkét csoport esetében. A bizalom kapcsolatban áll olyan érzésekkel is, mint a társas támogatás, megbízhatóság, és elkötelezettség, amelyek mind elősegítik az egészséges és pozitív házasság kialakítását. Ha valaki úgy érzi, hogy házasságában ő a kevesebb előnyben részesülő fél, akkor ez jobban hat a házasság értékelésére, mint hogyha ő lenne a kedvezőbb helyzetben, mert az ilyen helyzetben lévő fél dühös lehet és neheztelhet a házastársára.

Számos olyan forrás is volt, amely csak az afro-amerikai nők esetében van hatással a házassággal való elégedettségre: a fizikai egészség és a házastárs rokonaival/szüleivel való kapcsolat ilyenek. A fizikai egészség hatásának oka talán az lehet, hogy ez befolyásolja az anyagi körülményeket és a házastársak közötti kapcsolatot is. Mivel az afro-amerikai nők pénzügyileg nagyobb mértékben járulnak hozzá a háztartáshoz, mint az európai amerikai nők, a rosszabb fizikai egészségi állapot összeütközésbe kerülhet a feleség azon képességével, hogy anyagiilag hozzájáruljon a háztartáshoz, ami negatívan hathat a házasságra, mert a férjnek több korlátozást kell elviselnie. A házastárs rokonaival való pozitív kapcsolat pozitív hatása a házasságra az afro-amerikai nőknél volt tapasztalható. Tradicionálisan a nők feladata az ilyen jellegű kapcsolattartás, és ez az afro-amerikai családok esetében még nagyobb jelentőséggel bír. Amennyiben ezek a kapcsolatok nem pozitívak, a pár között emiatt gyakran fordulnak elő konfliktusok, továbbá szűkül a támogató kapcsolatháló köre is.

A tanulmány tehát bebizonyította, hogy az ilyenfajta vizsgálatok esetében fontos a rassz szerinti hovatartozás vizsgálata. A jövőben a longitudinális megközelítésre kell koncentrálni,

továbbá országos véletlen mintát kell alkalmazni és összetettebb magyarázó modellekkel kell dolgozni.

F. E.

LEE, E.–PITZE, G.–LOGAN, J.R.: *Social support to parents-in-law: The interplay of gender and kin hierarchies.* (A házastárs szüleinek nyújtott társas támogatás: a nem és a rokonsági hierarchia szerepe.) *Journal of Marriage and Family*, 2003/2. 396–403.

A szerzők középkorú házasságos férfiak és nők reprezentatív mintájának felhasználásával vizsgálták a férfiak és a feleségek kapcsolattartását saját, illetve házastársuk szüleinek, továbbá a szülőknek nyújtott segítséget. Azokból a korábbi kutatásokból indultak ki, amelyek kimutatták, hogy a felnőtt gyermekek gyakran számottevő támogatást nyújtanak szüleinek. A szerzők kiterjesztették a gyermek-szülő kapcsolat elemzését a házastárs szüleinek való kapcsolattartásra, illetve a szülőknek és a házastárs szüleinek nyújtott segítségre.

Az első kérdésük az volt, hogy vajon tapasztalhatók-e nemek szerinti eltérések a vizsgált területeken. A kapcsolattartás két formáját vizsgálták: a telefonbeszélgetések és a látogatások gyakoriságát. A szülőknek nyújtott segítséget a hetente segítségnyújtással eltöltött órák számával mérték.

Amikor összehasonlították a kapcsolattartás átlagos szintjeit, azt találták, hogy a nők többet beszélnek telefonon a saját szüleikkel, és többet látogatják meg őket, mint a férfiak teszik ezt saját szülei esetén. Más változókat is figyelembe véve, kiderült, hogy a távolság meglehetősen erősen befolyásolja a telefonon való kapcsolattartást, bár a távolság kevésbé tekinthető a telefonálást korlátozó tényezőnek, inkább a látogatásokat nehezíti meg, mégis, a telefonon való kapcsolattartás is csökken a távolság növekedésével a férfiak és a nők esetében is. A férfiak és a nők is kevesebbet beszélnek saját szüleikkel, ha több felnőtt gyermek van a családjukban. A férfiak özvegy édesapjukkal, illetve apósukkal is kevesebbet beszélnek telefonon, összhangban azzal, hogy a férfiak kevésbé találják kényelmesnek a telefonon való kapcsolattartást. Más tényezőket figyelembe véve, többet telefonálnak azok a nők, akiknek a szülei egészségesebbek és kevesebbet a magasabb jövedelmű férfiak és azok, akiknek a szülei másik gyermekkel élnek együtt.

A nők kevésbé gyakran látogatják szüleiket, ha azoknak több felnőtt gyermekük van, és a férfiak kevésbé gyakran látogatják szüleiket, ha a szülők együtt laknak egy másik gyermekkel. A nők gyakrabban látogatják özvegy édesanyjukat, illetve anyósukat, mint a mindkét élő szülőt.

Ha az egy héten a szülőknek való segítségnyújtással töltött órákat nézzük, ismét azt látjuk, hogy a nők többet segítenek a saját szüleiknek, mint a férjük szüleinek. A férfiak esetében nincs ilyen különbség. Ha a házaspár bármelyik tagjának a szülei a közelben éltek, ez nem volt hatással a másik fél szüleinek nyújtott segítségre. A szerzők hasonló hatást találtak a távolság esetében, mint a kapcsolattartásnál. A nők esetében ismét tapasztalható volt a testvérek negatív hatása, éppúgy, mint a kapcsolattartásnál. A férfiak több segítséget nyújtanak a rosszabb egészségi állapotban lévő szüleiknek. Abban az esetben, amikor az édesanya (anyós) marad egyedül, a férfiak és a nők is több órát töltenek segítségnyújtással egy héten.

A segítségnyújtással töltött órák számában nem találtak különbséget a férfiak és a nők között. Itt azonban figyelembe kell venni, hogy a mintában viszonylag egészséges és önálló életvitelű szülők szerepeltek, tehát itt csak alkalmi segítségnyújtásról volt szó. Egészen más képet kapnánk abban az esetben, ha gondozásra szoruló idősebb szülőkről lenne szó: ebben az esetben a nők nagyobb szerepe lenne kézenfekvő.

A házastárs szüleire vonatkozó egyetlen szignifikáns különbség az volt, hogy a férfiak többet beszélnek telefonon házastársuk szüleivel, mint a nők. Ebből a szerzők azt a következtetést vonták le, hogy a nők rokoni kapcsolattartó szerepe nem terjed ki a házastárs szüleiére, továbbá, hogy a nőknek a generációk közötti kapcsolattartásban játszott központi szerepe csak a saját vér szerinti rokonaikra korlátozódik.

A szerzők második kérdése az volt, hogy vajon versengenek-e a szülők és a házastárs szülei felnőtt gyermekük idejéért és figyelméért. Az erre vonatkozó hipotézist kétféle módon is alá tudták támasztani a férfiak esetében. A férfiak ugyanolyan mértékű kapcsolattartása saját és házastársuk szüleivel mintegy ellensúlyozza azt a normát, amely a feleségek esetében érvényesül, és amely szerint a saját szülőnek nagyobb figyelemben kell részesülnie. Továbbá, közvetlen bizonyítékot is találtak a szerzők a szülők és a házastárs szülei közötti versengésre a férfiak telefonos kapcsolattartása esetén: ha az egyik szülőpár a közelben lakik, az csökkenti a másik szülőpárral való kapcsolattartást. Ez ismét egy újabb bizonyíték arra, hogy a férfiak másként kezelik a rokoni kapcsolatokat, mint a nők. A nők a szüleiket a rokoni hierarchia csúcsán vagy ahhoz közel helyezik el, míg a férfiak esetében ez a hierarchia bizonytalanabb. A nők megszervezik a látogatásokat, ahová a férjük elkíséri őket, telefonbeszélgetést kezdeményeznek, amelybe bevonják a férjüket.

A szerzők a tanulmány hiányosságai között említik meg, hogy nem vizsgálja külön a különböző etnikai csoportokat, továbbá, hogy a szülő-gyermek kapcsolatot a gyermeknek a szülő számára nyújtott támogatásként fogja fel, holott ennek iránya fordított is lehet. A vizsgálat nem terjed ki a kommunikáció más formáira, és nem veszi figyelembe sem a kapcsolattartás kontextusát, sem a kapcsolattartás jelentését az abban résztvevők számára.

F. E.

GLATZER, W.: *Gesellschaftliche Integration und individuelle Partizipation*. (Társadalmi integráció és egyéni részvétel.) Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft, 2003/2–4. 317–333. p.

A jóléti társadalom életének elkerülhetetlen kísérőjelenségeihez tartozik, hogy a migrációs folyamatok, problémák többé-kevésbé jellemzőek. A jelenség nem új hivatkozik a szerző egy 30 évvel ezelőtti svájci tanulmányra, amely a külföldi munkások problémáiról szól, napjainkban azonban az egyes társadalmak különféle reakcióival foglalkoznak.

A tanulmány a Németországba bevándorló külföldi származású fiatal felnőttekkel foglalkozik. A vizsgálati eredmények egy 2001-ben végzett, közel ezerkétszáz 18 és 30 év közötti török, olasz és német származású felnőtt megkérdezésével járó felvételen alapulnak. Mivel a résztvevők részben az EU-hoz kapcsolódó kultúrájú, részben – a törökök esetében – az iszlám világ kultúrájával rendelkező polgárok voltak, a különbségeket a bevándorlás, az itt tartózkodás és a munkalehetőségek korlátozottsága területén kellett tanulmányozni. Az olasz „vendégmunkások” jelenléte régebbi a törökökéénél, ami meghatározó az egyéni magatartás szempontjából. A jelenlegi helyzet alapján a döntő fontosságú kérdésnek a különböző népességekategóriák jövőbeli németországi együttélése tűnik.

Az integráció és a részvétel sokoldalú fogalmak. Az integráció olyan probléma, amellyel minden társadalomnak meg kell birkóznia, amely az egész társadalomra kihatással van, és amely két szempontból vizsgálható. Az egyik a rendszerintegráció, amely a részvétellel szorosan összefügg, a másik, amely az integráció számos területét magukban foglalja. A társadalmi integráció tehát egyrészt a származási és a befogadó országtól, másrészt a befogadó társadalom etnikai közösségétől függ.

A társadalom életében való részvétel különféle dimenziókból tevődik össze: jövedelem, képzés, értékrend, hozzátartozók, állampolgári jogosultságok. Ami a legfontosabb kérdés: helyzetük alakulása a helyi népesség és a bevándorlók közegeiben.

A társadalmi részvétel nemcsak a bevándorló személyek összessége szempontjából fontos, hanem az etnikai alkategóriáikéből is. Az etnikai hovatartozás a második generációs fiatal felnőttek esetében a következő szempontok alapján különböztethető meg:

- a homogén környezetűek (a szülők megtartották eredeti állampolgárságukat),
- a kétnemzetiségű környezet (a szülők részben már német állampolgárok),
- az átmeneti környezetűek (kettős állampolgárságúak, vagy születésükkor német állampolgárságúak, homogén szülői háttérrel),
- heterogén környezetűek (különböző további állampolgárságúak).

A nemek szerinti részvétel a fent már felsorolt dimenziók szerint vizsgálható, összefoglalva társadalomszerkezeti, kulturális, társadalmi függőségi és társadalompolitikai alapon.

A részvétel elutasítása jelentkezik közömbösség, távolságtartás vagy a társadalmi, politikai berendezkedés elutasítása révén. Ezek a problémák különbözőképpen jelentkeznek, de elsősorban a közösségi és politikai részvételen keresztül figyelhetők meg. A kétkultúrájú részvétel a migrációs folyamatban elkerülhetetlen. Ez a jelenség leginkább empatikus szempontból közelíthető meg, mert egy tartós szerkezetről van szó, amely a kettős kulturális kötöttséget szilárdan meghatározza.

A kétkultúrájú integráció megjelenési formái rendkívül sokszínűek és a modern társadalom új minőségét reprezentálják. A kétkultúráság a két országban fenntartott lakás, más állampolgárságú házastárs, kétnyelvűség írásban, TV-nézéskor, és általában egy ambivalens azonosságtudat a két országgal kapcsolatban, amely az egyéni beállítottság részévé válik.

A többségében már Németországban születettek és részben már német állampolgársággal rendelkezők a különböző társadalmi helyzetekben differenciáltan viselkednek: olykor erős hasonlóságok, máskor óriási különbségek figyelhetők meg az eredeti német állampolgárokkal összevetve. Várható, hogy a társadalmi fejlődés Németországban a népesség komoly előregedésével és a globalizáció gazdasági folyamatával együtt fog hatni a külföldi népességre.

A részvételi mutatók alapján azok a fiatal felnőttek, akik hosszú távú lehetőséget kaptak életkörülményeik átalakítására, várhatóan magasabb beolvadással reagálnak. A társadalomszerkezeti összetevők pluralizálódása következik be és az osztályok, rétegek szigorú elkülönülése megerősödik.

A részvétel hiánya azonban a különböző társadalmi körökben igen jelentős, ami kihívást jelent a német társadalmi intézmények részére.

A szociálkulturális pluralizációnak különösen érdekes oldala a kétkultúrájú részvétel, mivel ezek a kötődések a mai világunk társadalmának egy új jelenségét, a transznacionális integrációt reprezentálják.

Sz. G. S.

HAUG, S.: *Arbeitsmigration, Familiennachzug, Heiratsmigration*. (Migráció a munka, családgyejesítés és házasság céljából.) Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft, 2003/2–4. 335–353. p.

A tanulmány olasz és török származású fiatal személyek bevándorlási biográfiájával foglalkozik. Egy leíró vizsgálat alapján kerül bemutatásra, hogy az életrajzok mely ismertetőjevei tekinthetők tipikusnak és mennyiben függenek össze olyan családi eseményekkel, mint például a házasság vagy a munkába állás.

Általában elmondható, hogy a családgyejesítés az 1973-ban a családtagok utólagos átköltözésére Olaszországban és Törökországban bevezetett stop óta a bevándorlás uralkodó formájaként szerepel. Ez a bevándorlók második generációjának életrajzi adatai alapján nyilvánvaló. A munka miatti bevándorlás a harminc év alattiak körében alárendelt szerepet játszik, a családgyejesítés hosszabb időszakra vonatkozik, ami az egyes esetek differenciálásához vezetett.

A migrációs életrajzok vizsgálata a török és olasz származású személyek esetében a figyelmet rögtön a munka miatti migrációra irányította. A munka miatti bevándorlás kezdete Németországban az Olaszországgal 1955-ben kötött kétoldalú megegyezéshez köthető, a Törökországból beáramló munkaerő alkalmazása pedig 1961-től számítható. A származási ország ügynökségein keresztül Németországba kerülő munkaerőt gyakran csak időlegesen foglalkoztatták és a szerződés lejártá után vagy hazatértek, vagy meghosszabbították tartózkodásukat. Így megfigyelhető a visszatérők magas száma és az egykori küldő országokból érkezettek tartós jelenléte is.

A külföldi népesség integrációs potenciáljához, valamint a bevándorlók után költözőknek a megbecsüléséhez kapcsolódó fontos kérdés az a gyakoriság, amellyel a második generációs fiatal bevándorlók partnert hoznak külföldről Németországba. Ez a magatartásminta különösen fiatal török nők esetében fordul elő, azonban nem igazán tipikus. Ez a 2000-ből származó eredmény bizonyos mértékig ellentmond annak az 1996-osnak, amely szerint egyrészt a török népesség házasságkötéseinél 60% a nemzetek közötti házasság, másrészt a férfiak által kiállított, a feleségek családkövető vándorlásához szükséges vízum beadása vált tendenciává. Míg a fiatal német-törökök és törökök is nem ritkán német partnert választanak, a kérdezettek körében jellemző egy inkább női tendencia: egy férfit maga után költöztetni a származási országból. Emögött állhatnak gazdasági mérlegelésen vagy családi kötelezettségen és/vagy beállítottságon alapuló motivációk.

Közelebbről meg lehetne vizsgálni, hogy a partnerválasztási döntések hogyan mennek végbe és az iskolai végzettség milyen szerepet játszik. A további kutatás számára az integrációs folyamatoknak valamint a transznacionális házaspárok családon belüli hatalommegosztásának fejlődési vizsgálata is érdekes lenne. Bizonyítható például, hogy az integráció a munkaerőpiacon az újonnan érkezettek számára nehéz. Ez a félelem a továbbiakban az életmódok összeegyeztetésének lehetetlensége mellett a mélyinterjúkban a transznacionális házasságok visszautasításának alapjaként szerepelt. A török származású nők és a török népességen belüli nemi egyenlőtlenségek szempontjából ennek következtében a házassági piacon érintett fiatal törökök németországi jelenléte is figyelemfelkeltőbbé kellene, hogy legyen. Erre mutató jelként értelmezhető, hogy a török származásúaknak az azonos életkorú olasz származásúakhoz és a német férfiakhoz hasonlítva ritkábban van állandó partnere.

Sz. G. S.

HECKMANN, F.: *Integration von Migranten in europäischen Gesellschaften.* (A bevándorlók integrációja európai országokban.) Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft, 2003/4. 307–315. p.

A legtöbb európai ország a bevándorlók célországa lett, és a bevándorlók többsége ott is marad a választott országban, ami várhatóan továbbra is így folytatódik majd. Az egyes államoknak így szembe kell nézniük a tartós integráció problémájával, ami nemcsak szociálpolitikai, hanem kulturális kérdés is, és feltételezi a lakosság megértését. Ebben a helyzetben Európában modelleket keresnek, nemzeti integrációs mintákat, melyek különbözőek Franciaországban, Nagy-Britanniában és Hollandiában.

A szerző tanulmányában arra keres választ, hogy létezik-e módszeresen összehasonlítható, sikeres integrációs modell, amely mint európai, a lepraktikusabbként ajánlható és adaptálható lenne. A válaszok, amelyeket megoszt az olvasóval, egy EU által támogatott kutatási projekt eredményei.

Abból a tézisből indul ki, hogy az integrációs folyamatokat a legalaposabban a második generáció vizsgálatával lehet megfigyelni. Ennek a generációnak az élethelyzetét összehasonlítva a szüleiével és az azonos korú belföldiekével megmutatkozik, hogyan halad az integráció.

E folyamat négy fő dimenziót tartalmaz: a strukturális integrációt (hozzáférés bizonyos jogokhoz és központi intézmények pozícióihoz), a kulturális integrációt (magatartás- és hozzáállásbeli változások), a szociális integrációt (baráti, partnerválasztási, egyesületi tagsági lehetőségek), és az identifikációs integrációt (szubjektív szinten készség a lokális struktúrákhoz való azonosuláshoz). Az integráció azonban gyakran a lehetőségek kihasználása az egyes emberek szociális helyzetének javítására. Döntőnek tűnik a társadalmi rend és az általános gazdasági rendszer, az állam szociális rendszere, amelyek nemcsak a bevándorlók, hanem a belföldi lakosság részére szerveződnek, például a munkapiaci hozzáférés, a társadalombiztosítási rendszerek és a képzési minőségi rendszerek.

Mivel ezeknek a körülményeknek csak egy töredéke vonatkozik kifejezetten a bevándorlókra, és ezek a speciális körülmények gyakran éles belpolitikai vitákat kavarnak, a nemzeti integrációs stratégiákról tudatos politikai értelemben az egyes nemzetállamok esetében nem célszerű beszélni. Ezért a szerző a befolyásoló tényezők összességére a nemzeti integrációs metodikák fogalmait használja. Ezek a következő szempontok szerint elemezhetők:

- a bevándorlási helyzet meghatározása
- nemzet-meghatározás
- társadalmi rend/általános integrációs politika
- speciális integrációs politika.

Alternatívákat jelentenek a vizsgálandó magyarázatokhoz a családok forrásai, az etnikai hovatartozás befolyása, a nemek, a diszkrimináció elfogadása és a leszakadás. A diszkrimináció mértéke meghatározza, hogy az integráció a diszkrimináció miatt a befogadó társadalomban hátráltatva vagy blokkolva lehet.

Az empirikus vizsgálat Franciaországra, Nagy-Britanniára és Németországra vonatkozik. A fő dimenziókra és a további variációkra egy közös kérdőívet konstruáltak. Véletlenszerű, reprezentatív felmérésekben a második migrációs generáció 16–25 éves hozzátartozóit kérdezték.

Ami az eredményeket illeti, a strukturális integráció Franciaországban nemzetközi összehasonlításban a magasabb képzés terén a legkiépítettebb szerkezet. Ezzel ellentétben, Németországban a migrációs háttérű fiatalok határozottan hátrányos helyzetben vannak, ugyanakkor a francia fiatalok elhelyezkedési lehetőségei igen korlátozottak. Nagy-Britannia közepes helyet foglal el a két másik ország között.

A kulturális integráció terén mindhárom országban erős kiegyenlítődési tendencia észlelhető.

A szociális integráció területén két külön probléma a bevándorlók saját elszigetelődési magtartása és a diszkrimináció. A diszkriminációt ezért különböző életterületeken vizsgálták. A bevándorló fiatalok többsége mindenütt a diszkrimináció áldozata volt, különösen a muszlim országokból származó szülők gyermekei.

Az identifikációs integrációt a megkérdezettek saját maguk vázolták fel. Egy részük a szülők származási országához tartozónak vallotta magát, másik részük kettős hovatartozást jelzett.

Összefoglalásként leszögezhető, hogy a vizsgált országok között az integráció igen eltérő szintje tapasztalható. A mindenkori nemzeti kapcsolat döntő szerepet játszik az integrációban és kevésbé fontosak a kifejezetten bevándorlókra vonatkozó intézkedések. Sajnos nincs olyan integrációs modell Európában, amely rendszerben lényegesen eredményesebb lenne, mint másoké.

Sz. G. S.

LUTZ, H.: *Verdiensteingang von Frauen mit Kindern*. (Gyermekek keresetvesztése.) WIFO Monatsberichte, 2003/10. 769–781. p.

Amint a nőknek gyermeke születik, kereseti lehetőségeik jelentősen csökkennek. Ezt mutatja a keresetek összehasonlítása a gyermektelen nők jövedelemszerzési lehetőségeivel. A legnagyobb veszteséget az anyák az első gyermek megszületése után szenvedik el, mégpedig a gyermek első életéveiben. A veszteség annál kevesebb, minél rövidebb az otthon töltött idő, azonban a különbség a legkisebb gyermek felnőtté válásáig megmarad.

A tanulmány a WIFO vizsgálatán alapul. A vizsgálat szerint a gyermekvállalás mindkét szülőt érinti, de a munkalehetőségek számának csökkenése és a jövedelmi kiesés elsősorban a nőket hozza hátrányos helyzetbe.

A gyermekes nők kereseti lehetőségeit a gyermektelenekéhez viszonyítva a következő tényezők módosítják:

- A munkaviszony megszakítása és nehézségek a visszailleszkedésben.
- A heti munkaidő csökkentése a hivatali és a házi teendők összeegyeztetése érdekében, vagy a nem a végzettségnek megfelelő munka vállalásának kényszere.
- A túlóravállalások lehetőségeinek beszűkülése.
- Az előmeneteli lehetőségek és a jövedelemnövekedés esélyeinek csökkenése az osztrák munkaerőpiac szabályai miatt.

A tanulmányban gyermekes és gyermektelen nők keresetének összehasonlítása 29 éves időtartamra vonatkozik, olykor egy hét, egy hónap vagy egy év figyelembe vételével, a munka világában való részvétel (foglalkoztatottság, munkanélküliség) és a bruttó jövedelmek alapján.

Az adatbázis az Osztrák Társadalombiztosítók Szövetségének összállománya 1972-től 2000-ig. Az adatbázis személytelenül tartalmazza a megfelelő számadatokat erre az időszakra vonatkozóan. A vizsgálatban résztvevő nők 1936 és 1976 között születtek, és 1972–2000 között a Társadalombiztosítási járulékot legalább egy alkalommal fizették. A kiválasztás kritériumai a következők voltak:

- csak azok a nők kerültek az adatbázisba, akik soha köztisztviselőként vagy önálló vállalkozóként nem dolgoztak, mert a köztisztviselőkről nem áll rendelkezésre jövedelmi adat, az önállóké pedig nem egészen egyértelműsíthető,

- csak azok a nők kerültek az adatbázisba, akik a vizsgálat befejezésekor még életben voltak
- kizárták mindazokat, akiknek az Osztrák Társadalombiztosítással kapcsolatos személyes kötődésük volt.

Figyelmen kívül hagytak azonban a kereseti lehetőségekre ható sok befolyásoló tényezőt:

- helyi munkaerőpiaci különbségeket falu és város között
- a nők személyes életkörülményeit
- az egyéni preferenciákat az időfelhasználás, a jövedelemrészesedés és a fogyasztás terén.

A felhasznált adatbázis nem tartalmaz munkaidő-információkat. Ez megnehezíti a pontos felmérést a munkából való kiesés és a jövedelemből való kiesés figyelembevételével, ugyanis a részmunkaidő aránya az elmúlt években erősen megnövekedett.

A veszteségek 43.000 Euróra tehetők átlagosan, ha a nő munkáját két évnél rövidebb időre szakította meg, és minden további évvel tovább növekednek. A legnagyobb a veszteség akkor, ha az anya a kereső tevékenységét végleg feladja. Ennek a lehetősége annál kisebb, minél kisebb a gyermekek száma és minél jobbak az anya munkavállalási esélyei a munkaerőpiacon.

Az egyre rövidebb otthon tartózkodás és az a tény, hogy egyre több nő jelentkezik a munkaerőpiacon, a kisebb jövedelem-kiesés következményét vonja maga után.

Sz. G. S.

RABOLD, S.–DIEHL, C.: *Migration und familiale Konflikte*. (Migráció és családi konfliktusok.) Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft, 2003/2–4. 355–368. p.

A családi konfliktusok a migránsok betagozódási folyamatának folytán gyakori kutatási témák. Az új tanulmányok szerint ezek a konfliktusok nem törvényszerűen következnek be. A jelen felmérésben nem gyermek-szülő kapcsolatokra vonatkoznak a kérdések, hanem fiatal felnőtteket kérdeztek, mely kérdések között a szülőkre vonatkozóak is szerepeltek. Főként a bevándorló családok konfliktusainak eredetéről és erősségéről szolt a felmérés. Az adatok alapján összehasonlították, hogy a bevándorlók konfliktusai gyakoribbak-e a német családkéinál. Összehasonlításképpen ugyanabban a körben német fiatalokat is kérdeztek. A felmérésekben széleskörű kérdésfeltevésekben kerestek választ az iskolai, szakmai társadalmi és politikai identitás szerinti tagolódásra.

A mérésekben a családi konfliktustípusok közül négyet különböztettek meg:

- a gyermekek szempontjából a migráns családok Németországban nem eléggé alkalmazkodók
- az életről különösen tradicionális elképzeléseik vannak
- a pénzügyi és gyakorlati gyermektámogatások terén magasak az elvárásaik
- elégedetlenség a barátokkal, illetve partnerrel szemben.

Az elsónél abból indultak ki, hogy ez különösen azokban a családokban fordul elő, ahol a szülők és a gyermekek közötti nyelvi és kulturális alkalmazkodási folyamatok között nagy a különbség.

A második konfliktustípus tekintetében azt tapasztalták, hogy a gyermekek a szülőkön keresztül a német életmódot csekély mértékben veszik át.

A harmadikként vizsgált kérdésnél megállapították, hogy a török családokban az ökonómiai-haszonelvű elvárások a gyermekekkel szemben lényegesen nagyobb szerepet játszanak, mint a német családokban.

A negyedik problémakörnél azt tapasztalták, hogy azokban a családokban, ahol a gyermekek szociális beilleszkedése a felvevő társadalomba igen széleskörű, nagy feszültség van a gyermekek és a szülők szociális integrációja között. Lehetséges, hogy ez az ellentmondás onnan származik, hogy a szülők a gyermekeik etnikailag heterogén összetételű kapcsolatait kritikusan szemlélik és ez több alkalmat ad a konfliktusokra.

A három nemzetiségi csoport – törökök, olaszok és németek – a fenti szempontok alakján lényegesen különbözőek, és a török családok integrációja sokkal lassabb, mint az olaszoké.

Ha a családi nehézségeket összevetjük, tiszta kép mutatkozik az első konfliktustípusnál: a török származásúak több mint fele, az olaszoknak mintegy 35%-a szülőkkel való konfliktusokról számol be, mert nézeteik nem egyeznek. De ha a szülőknek az élethez való tradicionális hozzáállásáról kérdezzük, a német családokra kevésbé jellemző ez a probléma, míg a török és olasz családok esetében ez egyenlő mértékben mutatkozik. Az eredmény hasonló, ha a szociális beilleszkedést tekintjük. Összességében itt is megállapíthatjuk, hogy a török megkérdezettek családi konfliktusai a másik két csoporténál lényegesen gyakoribbak. Ugyancsak kijelenthető, hogy a szülők hiányzó nyelvtudása, a gyerekeknek a német életmódhoz való alkalmazkodási képtelensége és a törököknél a szülői ökonómiai-hasznossági elvárások a gyermek felé, valamint egy másik etnikai közösségből való párválasztás mind pozitív összefüggésben van a családi problémákkal. A vizsgálat következtetése szerint a szülők és gyermekek különböző integrációs folyamatai az itt jelzett és sok szempontból nem kielégítő mutatók alapján különösen a török szülők és gyermekek közötti feszültségekhez vezetnek. Az eredmények alapján leszögezhető, hogy a migrációban érintett különböző családok között igen élesen differenciálni kell.

Sz. G. S.

DEMOGRÁFIAI FOLYÓIRATSZEMLE

DEMOGRAFIE

a Cseh Statisztikai Hivatal folyóirata

2004. No. 3.

KRETSCHMEROVA, T.: A Cseh Köztársaság népesedési helyzetének alakulása 2003-ban.

HIRSL, M.: A cseh állam hozzájárulása a családok gyermeknevelési tevékenységének támogatásához.

POTANCOKOVA, M.: Változások a szlovák nők prokreációs magatartásában az 1990 utáni években, transzverzális és longitudinális megközelítésben.

KACEROVA, E.: A házasságkötések szezonálisának nemzetközi összehasonlítása.

CAKIOVA, E.: Az iskolázottság és munkavállalás nemek szerinti különbségei a Cseh Köztársaságban a 2001. évi népszámlálás és lakásösszeírás alapján.

2004. No. 4.

PAVLIK, Z.: A világ népességfejlődésének legfontosabb fejleményei.

FIALOVA, L.: A demográfiai reprodukció jellege a demográfiai forradalom előtt.

TIETZE, M.: A demográfiai forradalom utáni népesedési helyzet.

KUCERA, T.: A világ népességének előreszámításai.

- SUBRATOVA, A.*: Alois Hajn (1870–1953) és helye a cseh demográfiai gondolkodás történetében.
- KATRŇAK, T.*: Az 1990-es évek csökkenő házassági arányszámainak meghatározói a Cseh Köztársaságban.
- POPPOVA, M.*: Regionális különbségek az 1988–1998-as időszak termékenységeiben a Cseh Köztársaságban, Magyarországon és Lengyelországban.
- RADOLFOVA, M.*: A helyhatóságok nagyság szerinti összetétele a Cseh Köztársaságban a 2001. évi népszámlálás alapján.
- ROSKOWSKA, P.*: A népszámlálás eredményei Lengyelországban.

DEMOGRAPHY

az Amerikai Népesedési Társaság folyóirata
2004. No. 2.

- FITZGERLD, J.M.–RIBAR, D.C.*: Jóléti reform és a női háztartásfők.
- BITLER, M.P.–GELBSCH, J.B.–HOYNES, H.W.–ZAVODNY, M.*: A jóléti reform hatása a házasságkötésekre és válásokra.
- CARLSON, M.–MC LANAHAN, S.–ENGLAND, P.*: Az együttélés kialakulása sérülékeny családokban.
- LIGHT, A.*: Nemek szerinti különbségek a házassági és együttélési jövedelempótlék terén.
- CASPER, L.M.–SMITH, K.E.*: Öngondoskodás: miért hagyják a szülők gyermekeiket felügyelet nélkül?
- JOLLIFFE, D.*: A túlsúlyosság járványának folyamatos és robusztus becslései: 1971–2000.
- NUSSELDER, W.J.–LOOMAN, C.W.N.*: Az egészségben eltölthető várható élettartambeli különbségek tényezőkre bontása betegségek okai szerint.
- YI, Z.–DANAN, G.–LAND, K.C.*: Új módszer a fogyatékoság nélkül várható élettartam alulbecslésének korrigálására és alkalmazása a kínai legöregebbek körében.
- WU, X.–TREIMAN, D.J.*: A háztartások nyilvántartásba vételének rendszere és a társadalmi rétegződés Kínában: 1955–1996.

2004. No. 3.

- PALLONI, A.–ARIAS, E.*: Az elveszett paradoxon: a hispán felnőttek kedvezőbb halandóságának magyarázata.
- FREEDMAN, V.A.–CRIMMINS, E.–SCHOENI, R.F.–SPILLMAN, B.C.–AYKAN, H.–KRAMAROW, E.–LAND, K.–LUBITZ, J.–MANTON, K.–MARTIN, L.G.–SHINBERG, D.–WAIDMANN, T.*: Az öregkori fogyatékkal élők trendjeiben látható inkonzisztenciák feloldása: a technikai munkacsoport beszámolója.
- SASTRY, N.*: A halandóságban tapasztalt társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségek trendjei a fejlődő országokban: a gyermek-továbbélés esete São Paulóban, Brazíliában.
- PORTER, L.–HAO, L.–BISHAI, D.–SERWADDA, D.–WAWER, M.J.–LUTALO, T.–GRAX, R.–RAKAI PROJECT TEAM*: HIV státusz és az együttélés felbomlása a Szaharától délre: Rakai esete, Uganda.
- CASE, A.–PAXSON, C.–ABLEIDINGER, J.*: Árvák Afrikában: a szülő halála, szegénység és iskolalátogatás.
- ELOUNDOU-ENYEGUE, P.M.*: A terhességgel összefüggő kimaradás és nemi egyenlőtlenség az oktatásban: halandósági-tábla megközelítés és alkalmazása Kamerunban.

- DHARMALINGAM, A.–MORGAN, S.P.*: Általános mozlím-hindu termékenységi különbségek Indiában.
- SKIRBEEK, V.–KÖHLER, H-P.–PRSKAWETZ, A.*: Születési hónap, iskolai osztálylátogatás és a születések és a házasság időzítése.
- REICHMAN, N.E.–CORMAN, H.–NOONAN, K.*: A gyermek egészségének hatása a szülők kapcsolatára.
- KRIVO, L.J.–KAUFMAN, R.L.*: Egyenlőtlenségek a gazdagság és lakás terén: rassz szerinti különbségek a lakhatás terén az Egyesült Államokban.

EUROPEAN JOURNAL OF POPULATION

az Európai Népesedési Társaság folyóirata

2004. No. 2.

- PHILIPPOV, D.–ANDREEV, E.–KHARKOVA, T.–SHOLNIKOV, V.*: Terhesség-megszakítás Oroszországban: jelenlegi irányzatok és hiányos bevallások az adatfelvételekben.
- VAN BAVEL, J.–KOK, J.*: A szülések időzítése Hollandiában. A családösszetétel, foglalkozás és a vallás hatásai a szülési intervallumokra, 1820–1885.
- MILLS, M.*: Stabilitás és változások: A partnerkapcsolatok történetének struktúrája Kanadában, Hollandiában és az Orosz Föderációban.

2004. No. 3.

- COURGEAU, D.*: Megemlékezés Evert van Imhoffról.
- ANSON, J.*: A migránsok kedvezőbb halandósága: a brüsszeli népesség hetven hónapos követéses vizsgálata.
- COPPOLA, L.*: Tanulás és az együttélések alakulása, mint párhuzamos folyamatok Olaszországban és Spanyolországban.
- UUNK, W.*: A válás gazdasági következményei a nőket illetően az Európai Unióban: a jóléti állam létéből következő hatások.

GENUS

A Római Tudományegyetem Népeségtudományi Intézetének folyóirata

2004. No. 1.

- SALVINI, S.*: Az alacsony olasz termékenység: az Antillák Bonaccia-ja?
- DALLA ZUANNA, G.*: Kevés gyermek tehetős családokban. Értékek és alacsony termékenység Olaszországban.
- BIOLLARI, F.C.–ROSINA, A.*: Az olasz „legkésőbbi” átmenet a szülői státuszba: milyen hatással van a termékenységre.
- MAGGIONI, G.*: Szülővé válás. A termékenységi választások minőségi elemzése.
- MENCARINI, L.–TANTURRI, M.L.*: Időfelhasználás, családi szerepek és a gyermekvállalás az olasz dolgozó nők körében.
- DI PINO, A.*: Az Olaszországban háztartási munkára és gyermeknevelésre fordított idő gazdasági becslései
- DE SANTIS, G.*: A gyermek pénzügyi költségei. Elmélet és empirikus becslések Olaszországban.

SARTOR, N.: Egyéni és közösségi ráfordítások és nyereségek: az olasz alacsony termékenység gyökerei.

LIVI BACCI, M.: A politikák szűk ösvénye.

BRESCHI, M.–*FORNASIN, A.*: Helyi népesedési politika.

JOURNAL OF MARRIAGE AND THE FAMILY
az USA Családi Kapcsolatok Nemzeti Tanácsának folyóirata
2004. No. 3.

BOSS, P.: Nem világos veszteségek a kutatásban, az elméletben és a gyakorlatban. Reflexiók szeptember 11. után.

BROCKMAN, H.–*KLEIN, T.*: Szeretet és halál Németországban: a házasság életrajza és hatása a halandóságra.

KALMIJN, M.: Házassági rituálék mint a szerepváltások előidézői: a házasságkötések elemzése Hollandiában.

LOVING, T.J.–*HEFFNER, K.L.*–*KIECOLT-GLASER, J.C.*–*GLASER, R.*–*MALARKEY, H.J.*: Változások a stressz hormonban és a házassági konfliktus: a házaspárok relatív hatalma okozza a különbséget.

CLEMENTS, M.L.–*STANLEY, S.M.*–*MARKMAN, H.J.*: Mielőtt azt mondják „megteszem”: különbségek a házasság kimenetelében 13 év után.

GUPTA, S.–*SMOCK, P.J.*–*MANNING, W.D.*: Elköltözés: az együttlakó apák átmenete a nem együttlakó státusz felé az Egyesült Államokban, 1968–1997.

SWEENEY, M.M.–*PHILLIPS, J.A.*: A rassz szerinti különbségek megértése a házasságok felbomlásában: jelenlegi trendek és a magyarázatok.

DIEKMANN, A.–*SCHMIDHEINY, K.*: A lányok szülőknek nagyobb esélyük van a válásra? Egy tizenhét országára kiterjedő vizsgálat.

ZHAN, M.–*PANDEY, S.*: Magasabb iskolai végzettség és az egyedülálló apák és anyák élet-színvonala.

MANNING, W.D.: Gyermek és az együttélés stabilitása.

MC CREARY, L.L.–*DANCY, B.L.*: A családi funkciók dimenziói: az alacsony jövedelmű afro-amerikai egyszülős családok kilátásai.

GERARD, J.M.–*BUEHLER, C.*: Halmozott környezeti ártalmak és a fiatalok problémás viselkedése.

CROWDER, K.–*TEACHMAN, J.*: A lakóhelyi körülmények magyarázzák a kapcsolatot az életkörülmények és a tizenévesek viselkedése között?

MILKIE, M.A.–*MATTINGLY, M.J.*–*NOMAGUCHI, K.M.*–*BIANCHI, S.M.*–*ROBINSON, J.P.*: Az idő szorítása: a szülők helyzete és érzései a gyermekkel töltött idővel kapcsolatban.

KOSTERMAN, R.–*HAGGERTY, K.P.*–*SPOTH, R.*–*REDMOND, C.*: Az anyák és apák különleges hatása gyermekeik antiszociális magatartására.

ISHII-KUNTZ, M.–*MAKINO, K.*–*KATO, K.*–*TSUCHIYA, M.*: Az iskoláskor előtti japán gyermekek apái és részvételük a gyermekgondozásban.

FINGERMAN, K.L.–*HAY, E.L.*–*BIRDITT, K.S.*: A legjobb kötelék, a legrosszabb kötelék: közeli, problémás és ambivalens szociális kapcsolatok.

KRISHNAKUMAR, A.–*BUEHLER, C.*–*BARBER, B.K.*: A szocializáció mérésének etnikai csoportok közötti egyenértékűsége afro-amerikai és euro-amerikai fiatalok körében.

PIMENTEL, E.E.–*LIU, J.*: A nem-szokásos együttélés tapasztalatai Kína városias területein: együttélés a feleség szüleivel.

2004. No. 4.

- WALKER, A.*: Szimpózium a házasságról és annak jövőjéről.
CHERLIN, A.J.: Az amerikai házasság intézményének bomlása.
BRADBURY, T.N.–KARNEY, B.R.: A házasság hosszának megértése és változása.
KURDEK, L.A.: A homoszexuális és leszbikus együtt élő párok valóban különböznek a heteroszexuális házaspároktól?
OROPESA, R.S.–LANDALE, N.S.: A házasság jövője és a spanyol eredetűek.
SELTZER, J.A.: Együttélés az Egyesült Államokban és Britanniában: demográfia, rokonság és a jövő.
LE BOUDAIS, C.–LAPIERRE-ADAMCYK, E.–PACAUT, P.: Változások az együttélési formákban Kanadában: az együttélés fokozatosan felváltja a házasságot?
HUSTON, T.L.–MELZ, H.: A házasság (támogatásának) esete: az ördög a részletekben van.
AMATO, P.R.: Feszültségek a házasságról alkotott hivatalos és egyéni vélemények között.
SMOCK, P.J.: A házasságok gyakoribbá válása és ritkulása: a házasságok kilátásai a huszonegyedik században.
COONTZ, S.: A házasság világméretű történeti átalakulása.
KIERNAN, K.: A házasság határainak újrarájzolása.
GILLIS, J.R.: Az értelem házassága.
CUTRONA, C.E.: Egy pszichológiai nézőpont: házasság és a kapcsolatok társadalmi feltételei.
LEWIN, E.: Van a házasságnak jövője?
EDIN, K.–KEFALAS, M.J.–REED, J.M.: Bepillantás a fekete dobozba: mit jelent a házasság a szegény nem házas szülőknek.
SWEENEY, M.M.–CANCIAN, M.: A megválogatott házasság változó jelentősége a fehér nők gazdasági kilátásaira.

2004. No. 5.

- KUNOVICH, R.M.–DEITELBAUM, C.*: Etnikai konfliktus, csoport-polarizáció és a férfiak és nők magtartása Horvátországban.
SRINIVASAN, P.–LEE, G.R.: A hozomány rendszere Észak-Indiában: a nők magatartása és a társadalmi változások.
GONZALEZ-LOPEZ, G.: A latin szexualitás apai befolyásolása: a mexikói férfiak és leányai szüzessége.
HOELTER, L.F.–AXINN, W.G.–GHIMIRE, D.J.: Társadalmi változások, házasság előtti családon kívüli tapasztalatok és a házassági dinamika.
SAYER, L.C.–GAUTHIER, A.H.–FURSTENBERG, F.F.: A szülők gyermekeikkel töltött ideje iskolázottság szerint: nemzetközi különbségek.
ADLER, M.A.: Gyermektelen és nem házas: változások a fiatal keletnémet nők életének tervezésében.
BARBER, J.S.–AXINN, W.G.: Új ötletek és a termékenység korlátozása: a média szerepe.
FUSSEL, E.–PALLONI, A.: Változatlan házassági rendszer a változó időkben.
HEUVELINE, P.–TIMBERLAKE, J.M.: Az együttélés szerepe a családformálódásban: az Egyesült Államok nemzetközi összehasonlításban.
ZHANG, Q.F.: Gazdasági átmenet és a szülő-gyermek együttélés új formái Kína városai-ban.

- COOKE, L.P.: A nemek közötti munkamegosztás és családi következményei Németországban.
- DAVIS, S.N.–GREENSTEIN, T.N.: A háztartási munkamegosztás nemzetközi variációi.
- EVERTSSON, M.–NERMO, M.: A családon belüli függőség és a munkamegosztás: Svédország és az Egyesült Államok összehasonlítása.
- AMIN, S.–AL-BASSUSI, H.: Iskolai végzettség, kereső tevékenység és házasság: az egyiptomi dolgozó nők perspektívái.
- HILL, E.J.–YANG, C.–HAWKINS, A.J.–FERRIS, M.: A munka-család kapcsolat kultúrák közötti tesztelése 48 országban.
- SCHMALZBAUER, L.: A kereset és az anyaság kutatása a távolból: a hondurasi nemzetközi összetételű családok esete.
- AHMED, S.S.–BOULD, S.: „Egy tehetséges leány felér tíz írástudatlan fiúval”: a patriarchális család újrafogalmazása.

POPULATION

a Francia Nemzeti Népeségtudományi Intézet folyóirata

2004. No. 1.

- SELZ, M.–THELOT, C.: Visszatérés az oktatáshoz és a tapasztalathoz: franciaországi trendek az utóbbi harmincöt évben.
- RIBALAT, M.: Franciaország külföldi eredetű népességének becslése 1999-ben.
- LERIDON, H.: A tanult társaság demográfiája: a Tudományos Akadémia (franciaországi Intézete), 1666–2030.
- VAN BAVEL, J.: A befejezési és időzítési magatartás nyomon követése a történeti demográfiában.
- MUNOZ, M.–VAZQUEZ, C.–VAZQUEZ, J.J.: A madridi hajléktalanok, intézményben elhelyezettek és hátrányos népségek összehasonlítása.
- PAN KE SHON, J.L.: A választási listából kimaradás okai és az érzékeny szomszédság Franciaországban.

2004. No. 2.

- MUCCHIELLI, L.: A gyilkosok és áldozataik demográfiai és társadalmi jellemzői. A Párizsi Régióban végzett vizsgálat az 1990-es években.
- LALOU, R.–PICHE, V.: Vándorlók és az AIDS: a rizikó kezelése versus társadalmi kontrol. Egy példa a Szenegál folyó völgyéből.
- MAMELUND, S.E.: Magyarázhatja-e az 1918. évi spanyolnátha járvány az 1920. évi baby boomot a nem érintett Norvégiában?
- SARDON, J.P.: A jelen demográfiai trendek a fejlett országokban.
- MONNIER, A.: Az Európai Unió a bővítés időszakában.

2004. No. 3–4.

- BAJOS, N.–LERIDON, H.–JOB-SPIRA, N.: Bevezetés.
- RAZAFINDRATSIMA, N.–KISHIMBA, N.: Lemorzsolódás a COCON kohorszban 2000 és 2002 között.

- ROSSIER, C.–LERIDON, H.: A tabletta és az óvszer, helyettesítők vagy összetartozók? A fiatal nők fogamzásgátlás-történetének elemzése Franciaországban, 1978–2000.
- BAJOS, N.–OUSTRY, P.–LERIDON, H.–BOUYER, J.–JOB-SPIRA, N.–HASSOUN, D.: Társadalmi egyenlőtlenségek a fogamzásgátlás elérhetőségében Franciaországban.
- MOREAU, C.–BAJOS, N.–BOUYER, J.: A megértés és a felidézés kérdése: a terhesség-megszakítások bevallása népességi mintában.
- TABUTIN, D.–SCHOUAKER, B.: Fekete-Afrika demográfiája, 1950–2000. A változások bemutatása és statisztikai összegzése.

POPULATION AND DEVELOPMENT REVIEW

az Amerikai Népesedési Tanács folyóirata

2004. No. 2.

- SOBOTKA, T.: A gyermekvállalás elhalasztása a magyarázata az európai igen alacsony termékenységeknek?
- SMITH, D.J.: Ellentmondások a nigériai termékenységi átmenetben: a népességnövekedés előnyei és terhes következményei.
- RAHMAN, L.–RAO, V.: A nemek egyenlőségének meghatározói Indiában: Dyson és Moore téziseinek vizsgálata újabb adatokkal.
- MISHRA, V.–ROY, T.K.–RETFERD, R.D.: Nemi különbségek a gyermekkori táplálás, egészségi ellátás és tápláltsági állapot terén Indiában.

2004. No. 3.

- HIRSCHMAN, C.: A faj koncepciójának eredete és átörökítése.
- HERMALIN, A.–YANG, L.S.: A gyermekek támogatásának mértéke Tajvanon: Elvárások és realitások, 1965–99.
- MUELLER, U.: Meghosszabbítja a késői reprodukció az élettartamot? Az európai királyok esetei.
- LIANG, Z.–MA, Z.: Kína változó népessége: új kutatási eredmények a 2000. évi népszámlálás alapján.

POPULATION RESEARCH AND POLICY REVIEW

a KLUWER Akadémiai Kiadó és a Déli Demográfiai Egyesület folyóirata

2004. No. 3.

- WOODROW-LAFIELD, K.A.–XU, X.–KERSEN, T.–POCH, B.: Az amerikai bevándorlók honosítása: tíz országból származó tapasztalatok.
- FAIRCHILD, S.T.–SIMPSON, N.B.: Mexikói bevándorlók az Egyesült Államok északnyugati területeire.
- REYES, B.I.: Változások az Egyesült Államokba bevándorló mexikóiak utazási időtartamában.
- BÜHLER, C.: Többletmunka, családi mezőgazdaság és az első és második gyermek születése Oroszországban az 1990-es évek elején.
- THORTON, R.: A navajo és az egyesült államokbeli népesség halandóságának keresztváltása a huszadik század közepe óta.

BLANCHARD, T.C.–COSSMAN, J.S.–LEVIN, M.L.: A kisebbségek koncentrációjának többszörös jelentése: kontextuális magyarázatok figyelembevétele az egyesült államokbeli feketék halandóságának elemzésénél.

2004. No. 4.

NAM, C.B.–BOYD, M.: Foglalkozási státusz 2000-ben. A népszámláláson alapuló becslések száz évéről.

MUTCHLER, J.E.–BAKER, L.A.: A nagyszülők gondozását ellátók demográfiai vizsgálata a 2000. évi népszámlálást kiegészítő felvétel alapján.

SWANSON, D.A.: A módszertani tudás fejlődése a helyi és az országos demográfiában: egy esettanulmány.

BROWN, D.L.–CROMARTIE, J.B.–KULCSAR, L.J.: Nagyvárosi területek és az amerikai urbanizáció becslése.

BRANDON, P.D.–HOGAN, D.P.: Az anyák előtt álló akadályok a segélyezési rendszer elhagyására: a fogyatékkal élő anya és gyermek.

2004. No. 5–6.

DYER, W.T.–FAIRLIE, R.W.: A családi fedél csökkenti a házasságon kívüli születéseket? Kutatási eredmények Arkansas-ból, Georgiából, Indianából, New Jerseyből és Virginiából.

JOYCE, T.–KAESTNER, R.–KORENMAN, S.–HENSHAW, S.: A család gondoskodása és változások a születésekben és a terhesség-megszakításokban.

CARLSON, M.–GARFINKEL, I.–MC LANAHAN, S.–MINCY, R.–PRIMUS, W.: A jóléti és gyermektámogatási politikák hatása az együttélési formációkra.

CHERLIN, A.J.–FOMBY, P.: Jólét, munka és változások az anyák életkörülményeiben az alacsony jövedelmű családokban.

GENNETIAN, L.A.–KNOX, V.: A Minnesota Jóléti Reform Program hatásai a családok stabilitására hat év elteltével.

MAULDON, J.G.–LONDON, R.A.–FEIN, D.J.–PATTERSON, R.–SOMMER, H.: A jóléti juttatásban részesülők magatartása a házassággal és gyermekvállalással kapcsolatban.

FITZGERALD, J.M.–RIBAR, D.C.: Átmenetek a jóléti juttatások elfogadásában és a nők háztartásfői szerepében.

BENNETT, N.G.–LU, H.H.–SONG, Y.: Jóléti reform és változások a gyermekek gazdasági körülményeiben.

POPULATION STUDIES

A Londoni Közgazdasági Főiskola Népeségvizsgáló Bizottságának folyóirata

2004. No. 2.

HAMMEL, E.A.–GULLICKSON, A.: Rokonsági struktúrák és továbbélés: anyai halálozás a horvát-bosnyák határ mentén 1750–1898.

BILLARI, F.C.–KÖHLER, H-P.: Az alacsony és a nagyon alacsony termékenység jellemzői Európában.

KRAVDAL, Ø.: Gyermekhalandóság Indiában: az oktatás település-szintű hatása.

- MILLER, W.B.–SEVERY, L.J.–PASTA, D.J.: A párok termékenységi motivációi modellezésének keretei.
- GRASSLY, N.C.–LEWIS, J.J.C.–MAHY, M.–WALKER, N.–TIMAEUS, I.M.: A lakossági felvételekből nyert és az előrebecsült adatok összehasonlítása a halandóság szintje és az árvák száma tekintetében a szub-szaharai területeken a HIV/AIDS időszakában.
- JENSEN, E.R.–AHLBURG, D.A.: Miért csökkenti a vándorlás a termékenységet? Kutatási eredmények a Fülöp-szigetéről.
- VERWIMP, P.: Halálozás és továbbélés a ruandai népirtás alatt, 1994-ben.

2004. No. 3.

- ALTER, G.: Magasság, törekenység és az életszínvonal: a diéta és a betegségek hatásának modellezése a morbiditás csökkenésére és a testmagasság növekedésére.
- GOODKIND, D.M.: Kína hiányzó gyermekei: a 2000. évi népszámlálás alulszámálási meg-
lepetése.
- DRIBE, M.: A gyermekszülés hosszú távú hatása a halandóságra: kutatási eredmények az iparosodás előtti Svédországból.
- SHKOLNIKOV, E.–ANDREEV, M.–ANSON, J.–MESLE, F.: A moszkvai zsidók különös halandósága, 1993–95.
- CARVALHO, J.A.M.–WOOD, C.H.–ANDRADE, F.C.D.: A népszámlálási rassz szerinti, etnikai osztályozás megbízhatóságának becslése: Brazília példája.
- YOUNT, K.M.: Anyai lelemény, a szolgáltatások elérhetősége és a fiú és leánygyermek gyógyító kezelése Mínyában, Egyiptomban 1995–97.
- AMIN, S.–BASU, A.M.: A halandóságot és hosszú életet befolyásoló tényezők népszerű magyarázatai.

POPULATION TRENDS

az Egyesült Királyság Nemzeti Statisztika Hivatalának folyóirata

2004. No. 116.

- BAKER, L.: Mindenkire kiterjedő alapon: korai gondolatok a 2001. évi népszámlálás népes-
ség-meghatározásának tartalmáról.
- BATES, A.: A kistérségi népességi becslések projectje: adatminőség és adminisztratív adatál-
lományok.
- RENDALL, M.S.–BALL, D.J.: A tengeren túl született népesség bevándorlása, kivándorlása
és öregedése az Egyesült Királyságban.

2004. No. 117.

- BERRINGTON, A.: Örök halasztók? Nők, férfiak és párok, termékenységi szándékaik és az
azt követő termékenységi magatartás.
- SMALLWOOD, S.: A magányosan bejelentett születések és az anyák, akik bejelentették
azokat.
- CHAMBERLEIN, J.–SMALLWOOD, S.: Az igazi születési sorrend becslése Skóciában,
1945–1999.

ZEITSCHRIFT FÜR BEVÖLKERUNGSWISSENSCHAFT
a Német Szövetségi Népeségtudományi Intézet folyóirata
2003. No. 1.

- LUY, M.*: Miért élnek a nők tovább – az iskolai végzettség és az aktivitás befolyásolja a halandósági összehasonlításokat a teljes és kiválasztott népességekben?
- SCZULZ, R.–SWIACZNY, F.*: Globális urbanizálódás – folyamatok, okok és következmények.
- WENDT, H.*: A menekültek bevándorlása Németországba: méretek, a menekülti kategóriák, jogi helyzet, események, a származás helye és európai összehasonlítás.
- DEMENY, P.*: Népesedéspolitikai dilemmák Európában a huszonegyedik század kezdetén.

2003. No. 2–4.

- VAN DE KAA, D.J.*: A nemzetközi vándorlás szerepe a demográfiai mérlegben a modern társadalmakban.
- COLEMAN, D.*: Tömeges vándorlás és a népességi változások.
- SCHMID, J.*: Bevándorlás és az államok közössége. Az államok feletti migrációs politika problémái.
- BAHR, J.–GANS, P.*: A hasonló méretű migráció regionális jellegzetességei Németországban.
- SWIACZNY, F.*: A fejlett országba irányuló nemzetközi vándorlás jellemzői.
- BADE, K.J.–OLTMER, J.*: A bevándorlás- és a kivándorlás-orientáltság között: Németország és a vándorlás a XVII. század közepétől.
- HECKMANN, F.*: A vándorlók integrálódása az európai társadalmakba.
- GLATZER, W.*: Társadalmi integráció és egyéni részvétel. Külföldi eredetű fiatal felnőttek a német társadalomban.
- HAUG, S.*: Munkavállalási, családgyesítési és házasságkötési migráció.
- RABOLD, S.–DIEHL, C.*: Vándorlás és családi konfliktusok.
- AVRAMOV, D.–CLIQUET, R.*: Az időfelhasználás gazdaságtana és a népesedéspolitikai. A huszadik századi életút-paradigma újragondolása.
- DORBITZ, J.*: Polarizáció kontra változás. Életkörülmények és gyermektelenség Németországban. A mikrocenzus eredményeinek értékelése.
- SCHWARZ, K.*: Egy demográfus megjegyzései a házasságról és a családról a 2000 körüli években.
- GROHMANN, H.*: Társadalmunk öregedése. Okok, következmények és a cselekvés lehetőségei.
- FUX, B.*: A generációk közötti kapcsolatok és jelentőségük a jóléti állam elkövetkező reformjában.
- MACKENSEN, R.*: Az empirikus társadalomkutatása négy gyökere.
- HAUG, W.*: Társadalmi változások és a hivatalos statisztikák. Folyamatok és kihívások.

2004. No. 1.

- LUY, M.*: A halandósági trendek különböző aspektusai Németországban 1950 és 2000 között.
- SURKYN, J.–LESTHAEGHE, R.*: Érték-orientációk és a második demográfiai átmenet Észak-, Nyugat- és Dél-Európában.

LANGERER, A.: Családpolitikai rendszerek fajtái Európában és jelentőségük a család változásában. Áttekintés.

2004. No. 2.

HAUG, S.: Társadalmi integráció a családba, a rokonsági és baráti hálózatokba való a szociális beágyazódás útján.

KEMKES-GROTTENTHALER, A.: A kívánt gyermekszám meghatározói fiatal egyetemi hallgatók körében. Egy próbafelvétel az okok feltárására.

ROLOFF, J.: Átmenet a dolgozó évekből a nyugdíjas életbe, és változások az egészség szubjektív megítélésében, ahogy az 1933–1938 között született nyugat-németországi kohorsz példája mutatja.

MISCHLER, B.: Születések és gyermeknevelés Zürichben 1993–2002.